

Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 вересня 2019 р. (м. Київ, Україна), УОВЦ «Оріон». С. 102–105.

3. Григорій Клочек. Міжпредметна інтеграція навчальних предметів «Українська література» та «Зарубіжна література» як об'єктивна необхідність. *Освітня політика. Портал громадських експертів*. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/834-mizhpredmetna-integratsiya-navchalnikh-predmetiv-ukrajinska-literatura-ta-zarubizhna-literatura-yak-ob-ektivna-neobkhidnist>)

ПРИНЦИПИ ДОБОРУ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК І ВМІНЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

*Хорошковська-Носач Тетяна,
наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Українська мова – державна мова України. Вона є не лише обов'язковим предметом вивчення в усіх закладах загальної середньої освіти нашої країни, а й мовою навчання. Відповідно до Закону України «Про освіту» заклади освіти з навчанням мовами національних меншин поступово переходитимуть на викладання навчальних предметів державною мовою. Основна мета навчання української мови – формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, розвиток особистості учнів засобами усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання, говоріння), здатності спілкуватися українською мовою, користуватися нею в особистому й суспільному житті тощо. Крім того, важливим завданням уроків української мови в початковій школі є підготовка учнів до здобуття освіти державною мовою на наступних етапах навчання.

Ефективне формування в учнів мовленнєвих умінь значною мірою залежатиме від тих вправ і завдань, за допомогою яких здійснюватиметься цей процес. Керуючись загальнодидактичними принципами, зокрема систематичності, науковості, відповідності змісту навчального матеріалу, наступності,

перспективності, нарощування складності, доступності, повноти, варіативності, індивідуалізації та диференціації, наочності, природо- та культуровідповідності тощо, та лінгводидактичними принципами навчання, що «зумовлені психологічними й психолінгвістичними особливостями засвоєння української мови як другої» [2, с. 75]), ми визначили основні принципи добору вправ і завдань для формування навичок і вмінь усного мовлення на уроках української мови як державної.

Принцип урахування особливостей рідної мови. У фонетико-графічних, лексичних і граматичних системах української та рідної мов (молдовської, польської, російської, румунської та угорської) є як спільні, так і відмінні риси. При цьому ступінь збігу їх може бути різним. Так, порівняльний аналіз української та зазначених мов дає можливість стверджувати, що мовний матеріал: 1) збігається в обох мовах, навички вживання можна перенести з рідної мови на українську; 2) збігається частково, навички вживання потребують корегування; 3) відмінний або відсутній у рідній мові, навички вживання вимагають цілеспрямованого (спеціального) формування.

Принцип мінімізації мовного матеріалу, компресії та декомпресії. Як зазначає О. Хорошковська, «мінімізація вимагає відбору для засвоєння лише того мовного матеріалу, без якого не можна обійтися» [2, с. 76.] у процесі формування мовленнєвих умінь, зокрема аудіювання та говоріння. Принцип компресії тісно пов'язаний із урахуванням порівняльного аналізу української та рідної мов. Якщо виучуваний матеріал в обох мовах збігається повністю, то «вправи і завдання у цьому випадку мають бути спрямовані не на формування знань, умінь і навичок, а на їх перенос й активізацію на матеріалі української мови» [2, с. 77]. Принцип декомпресії полягає в тому, що особлива увага має приділятися засвоєнню мовного матеріалу, який відсутній у рідній мові або має певні розбіжності. У цьому випадку «важливо добирати вправи й завдання, які б на першому етапі сприяли усвідомленню мовного матеріалу та формуванню мовних умінь і навичок (мовні вправи), а на другому – забезпечували формування умінь застосовувати мовні

знання у процесі мовлення (частково-мовленнєві й умовно-мовленнєві вправи ситуативного характеру)» [2, с. 77].

Принцип занурення в мовне середовище. Ефективними для формування навичок і вмінь усного мовлення є завдання, які дають можливість учням зануритися в мовне середовище. Занурення або імерсія (від лат. «immergo»), передбачає не лише використання мови в освітньому процесі, а й залучення учнів до культури й традицій народу, мова якого вивчається. В українське мовне середовище найкраще занурює «розучування і виконання (на уроках і на перервах) українських дитячих ігор, співанок, а також слухання українських народних казок, ... інсценізація їх, загадування і відгадування загадок, залучення дітей до участі в обрядових святах» [1, с. 30].

Принцип комунікативної спрямованості. Оволодіння учнями мовою передбачає формування в них певного рівня комунікативної компетентності, тобто здатності правильно використовувати мову в різних ситуаціях спілкування. Зазначений принцип передбачає добір комунікативних вправ і завдань, що моделюють типові ситуації реального життя учнів і забезпечують можливість сформувати в них мовленнєві вміння на достатньому рівні для спілкування на запропоновані навчальною програмою теми. Дібрані вправи й завдання мають також відповідати комунікативним потребам учнів.

Принцип оптимального співвідношення між мовними, умовно-мовленнєвими і мовленнєвими вправами. У системі вправ і завдань для формування в учнів навичок і вмінь усного мовлення основне місце мають посідати умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві), тобто призначені для формування мовленнєвих навичок, та комунікативні (мовленнєві) вправи, що використовуються для розвитку мовленнєвих умінь.

Принцип поетапності й комплексного підходу до формування мовленнєвих умінь. Опанування української мови як другої відбувається в певній послідовності. На основі знань формуються і «відпрацьовуються частково мовленнєві вміння, які мають перерости в мовленнєві» [1, с. 31], а на їх основі формуються комунікативні вміння. При цьому кожен із цих структурних компонентів взаємопов'язаний з

іншими, формування й розвиток їх відбувається в зазначеній послідовності. Щодо нашого дослідження, то маємо на увазі взаємозв'язок таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання та говоріння.

Усі зазначені принципи тісно пов'язані між собою і лише в комплексі вони здатні забезпечити ефективний добір вправ і завдань для формування навичок і вмінь усного мовлення на уроках української мови як державної.

Ключові слова: навички й уміння, усне мовлення, принципи, вправи і завдання, українська мова.

Список використаних джерел

1. Хорошковська О. Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. Київ : Промінь, 2006. 256 с.
2. Хорошковська О. Н. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2013. 160 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Шевчук Лариса,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Для ефективного формування ключових компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти України необхідним є врахування новітніх законодавчих актів, напрацювань зарубіжних та вітчизняних науковців, сучасних тенденцій в освіті.

Так у Законі України «Про освіту» *компетентність* визначається як динамічна комбінація «знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність» [2]. За трактуванням О.Пометун, ключова компетентність – це «здатність людини здійснювати складні